

тистичний збірник (За редакцією Костюк О.В.). Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2006. – 131с.

In the article the authors mark that in the villages of region, beginning with 1995p. there is the negative

tendency of permanent reduction of population, worsening of his age-old structure which behaves to the regressive type. The amount of working on a mud flow in agriculture diminished catastrophically, the amount of villages, which no certain establishments of social sphere are in, is multiplied.

Мальчик М.В.

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено тенденції розвитку вітчизняного ринку праці, запропоновано заходи по підвищенню зайнятості, поліпшенню соціальної безпеки населення.

Ключові слова: ринок праці, соціальний захист, зайнятість, безробіття.

I. Вступ. Найважливішим чинником історичного розвитку людства і суспільного прогресу є праця. Саме результати праці визначають економічний рівень країни, регіону, підприємства і кожного суб'єкта господарювання

У системі ринкових відносин виникає і формується ринок праці, на якому безперервно здійснюється купівля-продаж робочої сили. Через унікальність ринку праці проблеми, що виникають на ньому, відрізняються різноманітністю і складністю. Для їх вирішення необхідне чітке розуміння інфраструктури ринку, причинно-наслідкових зв'язків між чинниками, що впливають на його формування і розвиток.

Не дивлячись на те, що вітчизняними і зарубіжними ученими (В. Павленко, Є. Панченко, Е. Лібановою, А. Добриніним, М. Долішнім, Л. Семів, Л. Шаульською, В. Романішиним, В. Юрченко) опублікована чимала кількість монографічних досліджень, навчальних посібників, у яких розглядаються різні аспекти теорії і практики формування ринку праці, питання подальшого його вивчення і розробки дієвих методів регулювання зайнятості, системи соціального захисту населення залишаються як і раніше актуальними.

II. Постановка завдання. Хоча в Україні спостерігається досить стійкий розвиток товарних ринків, проте ринок праці знаходить-

ся лише на етапі формування і становлення. 30 грудня 2005 р. Україна отримала статус держави з ринковою економікою. На сьогоднішній день унаслідок загострення ситуації у сфері зайнятості, викликаного недосконалістю правового забезпечення функціонування ринку праці, порушеннями працедавцями чинного трудового законодавства, зростанням конкуренції, соціальна напруженість в суспільстві як і раніше залишається високою.

Першочергове завдання, що вимагає рішення на сучасному етапі, полягає в тому, щоб сформувати цивілізований ринок праці. Для цього необхідно досягти органічної ув'язки механізму регулювання ринку з широко розгалуженою і надійно діючою системою соціального захисту населення. Мета дослідження полягає у виявленні тенденцій, що склалися, на ринку праці, оцінці правового забезпечення розвитку трудових відносин на умовах гарантії соціального захисту всіх учасників трудового процесу і розробці дієвих заходів по підвищенню зайнятості, поліпшенню соціальної безпеки громадян.

III. Результати. Ринок праці, відповідно до загальноприйнятого визначення, — це система суспільних відносин, соціальних, зокрема юридичних, норм і інститутів, які забезпечують нормальне відтворення і ефективне використання праці, кількість і якість якого відповідним чином винагороджується [2].

У ринковій системі ринок праці займає центральне місце, оскільки формування і розвиток інших видів ринків (товарів і послуг, чинників виробництва, фінансових, інтелектуального продукту) безпосередньо пов'язані з трудовою діяльністю людини і є результатами цієї діяльності.

У реальності не існує такого єдиного ринку праці, в якому брали б участь абсолютно всі активні суб'єкти ринкової економіки. Зайнятість як основний елемент ринку праці не може забезпечуватися виключно дією ринкового механізму, бо продаж робочої сили є основним джерелом фізичного існування працівника.

В Україні менеджмент зайнятості здійснюється за допомогою розробки і реалізації державної політики зайнятості населення на загальнодержавному, регіональному і локальному рівнях. Законом України «Про зайнятість населення» (з подальшими доповненнями і змінами) визначені правові, економічні і організаційні основи зайнятості населення країни і його захисту від безробіття, а також соціальні гарантії з боку держави в реалізації громадянами права на працю.

Реалізацію державної політики зайнятості населення, професійної орієнтації, підготовки і перепідготовки, працевлаштування і соціальної підтримки тимчасово не працюючих громадян в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, здійснює державна служба зайнятості, діяльність якої контролюється Міністерством праці і соціальної політики України, місцевими державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування.

Згідно статистичних даних протягом 2005 р. послугами державної служби зайнятості скористалися 2,9 млн. незайнятих трудовою діяльністю громадян, а за 6 місяців 2006 р. – 1,8 млн. осіб. З кожних 100 зареєстрованих безробітних 45 раніше займали робочі місця. Збільшення об'ємів зареєстрованого безробіття спостерігається майже у всіх регіонах країни, окрім міст Києва і Севастополя. Спостерігалася значна диференціація показника по регіонах – від 7,9 % у Тернопільській області до 0,4 % у г. Києві. У Рівненській області найвищий рівень безробіття (14,3 %) спостерігався в 2003 р.

Як і раніше, рівень зареєстрованого безробіття в сільській місцевості перевищує аналогічний показник жителів міської місцевості – 7,1 проти 2,5 %. Український рівень безробіття, розрахований за методологією СОТ, в даний час є найвищим серед країн ближнього зарубіжжя, таких як Польща, Литва, Латвія, і перевищує аналогічний показник країн Євросоюзу в 1,5–2 рази [3].

За досліджуваній період відбулося скорочення пропозиції робочих місць, що привело до збільшення навантаження незайнятого населення (на 1 вакансію претендувало 6 осіб).

За допомогою державної служби зайнятості в грудні 2004 г було працевлаштовано 49,3 тис. осіб, що на 22,4 % менше, ніж в листопаді цього року і на 6,6 % менше в порівнянні з груднем 2003 г. Щодо загальної чисельності осіб, які перебували на обліку протягом грудня, чисельність працевлаштованих громадян склала 4,4 %. По регіонах найбільше значення цього показника спостерігалось в містах Києві (18,6 %) і Севастополі (10,7 %), Донецькій області (6,8 %), найнижче – в Чернігівській (2,2 %) і Тернопільській (2,3 %) областях.

З метою створення сприятливих політичних, фінансових, соціальних, законодавчих і організаційних передумов для життєвого самовизначення і самореалізації молоді в 2003 р. була розроблена і затверджена Верховною Радою України «Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004-2008 рр.». У ній відмічено гостроту проблем, пов'язаних з бідністю, безробіттям, насильством, відсутністю змістовного дозвілля у молодих людей. Всі ці чинники негативно впливають на молодь, яка є основним ресурсом у відтворенні трудового потенціалу країни.

Законами України «Про зайнятість населення» (ст. 5, п. 2) і «Про внесення змін до деяких законів України про забезпечення працевлаштування молоді» (№ 2429-IV від 1.03.2005 р.) передбачені додаткові гарантії зайнятості жінкам, що мають дітей у віці до 6 років; самотнім матерям, що мають дітей у віці до 14 років або дітей інвалідів; молодим громадянам України у віці від 14 до 28 років.

Для працевлаштування вказаних категорій громадян місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад з представлення центрів зайнятості встановлюють квоту робочих місць для підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форм власності і організаційних форм з чисельністю тих, що працюють більше 20 осіб для бронювання ними до 5 % загальної кількості робочих місць, зокрема з гнучкими формами зайнятості. У випадку, якщо на підприємстві скорочується чисельність або

штат працівників в кількості, що перевищує встановлену квоту, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад зменшують або взагалі не встановлюють квоти для цих підприємств.

До перспективних напрямів роботи служб зайнятості слід віднести організацію самозайнятості населення. В Україні самозайнятості почала розвиватися з 1998 р. і на сьогоднішній день має ряд переваг перед найманою працею. Організація власної справи дає людині можливість проявити свої якості і отримувати доходи залежно від кількості і якості вкладеної праці. Але самозайнятості властиві і негативні сторони. За оцінками експертів, з 100 нових підприємств (відкритих на умовах самозайнятості або мікробізнесу) 30 виявляються не конкурентноздатними і терплять банкрутство. Із закриттям підприємств збільшується кількість людей, що потребують адресної соціальної допомоги, що призводить до збільшення напруженості в суспільстві.

Знижує мотивацію безробітних до самозайнятості і розмір одноразової допомоги по безробіттю для організації підприємницької діяльності, якої найчастіше виявляється недостатньо для початку серйозного бізнесу. Тому частина бізнес-планів, які розробляються безробітними за підтримки центрів зайнятості, згодом не реалізується.

Аналіз тенденцій, що складаються останнім часом на ринку праці в Україні, свідчить про невідповідність професійно-кваліфікаційного складу незайнятих осіб наявним робочим місцям. А тому поглиблюється дисбаланс між пропозицією робочої сили і попитом на неї.

Для підвищення ефективності організації професійного навчання безробітних Міністерством праці і соціальної політики України, Державним центром зайнятості був виданий указ (№ 141 від 30.09.2004 р.) в якому відмічено, що при виборі напрямів навчання фахівців центрів зайнятості необхідно враховувати потреби працедавців з тією метою, щоб виключити утворення надлишку працівників певної спеціальності.

Але вирішення однієї проблеми може створити іншу. Ми маємо на увазі те, що не всі безробітні мають бажання навчатися пропонуваній професії, яка на ринку не є престижною. Згідно чинного законодавства гро-

мадяни мають право на працевлаштування і вибір місця роботи (ст. 4 Закону України «Про зайнятість населення»), при цьому примушення до праці не допускається. Отже, необхідно піднімати престижність професій, в яких існує реальна необхідність, проводити з цією метою освітню роботу серед молоді, інформувати вищі і професійно-технічні навчальні заклади про потреби регіонального ринку праці.

Відсутність узгодженості в роботі служб зайнятості, кадровій політиці суб'єктів господарювання регіону і планах навчальних закладів призводить до перевищення пропозиції певної робочої сили над попитом, зростання безробітних серед молоді, до проблем їх працевлаштування за фахом.

Ускладнює завдання менеджменту зайнятостю на ринку праці України інтенсивність його змін, яка вимагає адекватного розвитку ринкової інфраструктури, створення єдиного інформаційного простору, постійного вдосконалення роботи центрів зайнятості на всіх рівнях менеджменту.

Разом з працевлаштуванням на постійній основі одним з напрямів соціального захисту незайнятого населення є організація суспільних оплачуваних робіт, які забезпечують тимчасове працевлаштування. Завдання організації такого виду робіт пов'язані не тільки з фінансовими і соціальними проблемами зайнятості, але і із задоволенням потреб суспільства в необхідних об'єктах, роботах і послугах, з охороною навколишнього середовища, розвитком інфраструктури територій.

Проте соціальний захист населення повинен мати під собою ґрунтовну фінансову базу. Мова йде про те, що на даний час заробітна плата більшої частини працюючого населення в Україні залишається на низькому рівні. Маємо ситуацію, коли працюючий українець, який отримує мінімальну заробітну плату, може відноситися до категорії бідних верств населення. Адже функції заробітної плати не виконуються. Діюча система зарплати позбавляє вітчизняних виробників стимулів інтенсивно і творчо працювати, здійснювати трудову діяльність на легальній основі.

Низькі доходи знижують купівельну спроможність, що відбивається на виробництві і зайнятості. В результаті скорочуються по-

даткові надходження, і відповідно ресурси, які направляються на вирішення соціальних проблем.

IV. Висновки. Дослідження стану ринку праці в Україні на сучасному етапі дозволяє зробити висновок про відсутність його повної сформованості у всіх елементах складної інфраструктури.

Оцінити ринок праці досить складно, оскільки в даний час немає чіткої картини того, яка його частина знаходиться під контролем держави, а яка – ні. Якщо в Росії, за оцінками деяких фахівців, під опікою держави перебуває близько 12 % ринку праці, а 78 % знаходиться поза сферою дії прямого державного регулювання, то в Україні тінізація відносин у сфері зайнятості перекидає рівні оцінок, які можна провести за показниками офіційної зайнятості і офіційного безробіття. А тому обґрунтована необхідність швидкого включення у міжнародні моніторингові програми інформаційного забезпечення досліджень зайнятості населення, наприклад в неформальному секторі економіки. МОП надає значну допомогу країнам в організації таких обстежень і бере активну участь в проведенні емпіричних досліджень. На думку фахівців, в Україні система ринку праці, система зайнятості, вітчизняна робоча сила не тільки дуже слабо діагностуються, але є абсолютно не готовими до структурних перетворень в економіці.

Завдання підвищення зайнятості повинні вирішуватися в тісному зв'язку з реформуванням системи оплати праці. Це забезпечує

не тільки гідний рівень життя людини, але і стимулювання до активної життєвої позиції, участь в трудовій діяльності і досягнення високих її результатів.

Для скорочення дисбалансу між пропозицією певної робочої сили і попитом на регіональних ринках централізованої зайнятості, на наш погляд, необхідно налагодити спільну роботу з навчальними закладами і працедавцями по вивченню потреб ринку праці з метою адекватного реагування на його динаміку. Соціальна політика держави повинна бути направлена не на подолання бідності (Указ Президента «Про Стратегію подолання бідності в Україні» видано ще в 2001 р.), а на її попередження шляхом скорочення безробіття і підвищення ефективної зайнятості працездатного населення, що повністю підтверджується світовою практикою.

1. *Перехідна економіка: Підручник / В.М. Геєць, Є.Р. Панченко, Е.М. Лібанова та ін. – К.: Вища шк., 2003. – 591с.*

2. *Долішній М., Садова У., Семів Л. Глобалізація та її регіональні виміри // Регіональна економіка. – 2002. – №3. – С. 18-23.*

3. *Юрченко В. В., Романишин В. О. Ринок праці України: Сучасний стан та шляхи реформування // Актуальні проблеми економіки – 2004.– № 6 (36).– С. 214-219.*

4. *Лизун М. Моделі економічного зростання світової та української економіки // Журнал європейської економіки. – 2006. – Том 5 (№2). – С.154-163.*

This article deals with the growth's tendency of the domestic labour market. The measures of the employment's increase and improving of the population's social security were offered.

Матвійшин Є.Г.

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Описано підхід до побудови комп'ютерної моделі для прогнозу демографічної ситуації. Наведено результати використання моделі для прогнозу статеві-вікової структури населення. Визначено деякі соціальні та економічні проблеми, що пов'язані з демографічним розвитком в Україні.

Ключові слова: демографія, структура населення, моделювання, прогнозування, народжуваність, смертність.

I. Вступ. П'ятнадцять років незалежності України супроводжувалися значними змінами в усіх сферах життя суспільства. Економіка переживала періоди різких спадів та помірних підйомів, в політичній сфері з'являлися численні партії і блоки, представники яких займали важливі посади, приймаючи рішення та нормативно-правові акти. Узагальнений результат економічного стану країни протягом цих років може бути відтворений графіками зміни валового внутріш-